

DE ZEE KOMT OP!

Er is op zee nood aan een planningsdiscours dat vertrekt vanuit de eigen karakteristieken van de zee, die planning geheel anders maken dan op land. Een zee-georiënteerd planningsdiscours dat op een specifieke manier antwoord kan bieden op de uitdagingen ten aanzien van de zee. Er is nood aan meer zee, laat haar dus maar opkomen.

Peter Vanden Abeele
p.vandenabeele@ugent.be

Universiteit Gent,
Afdeling Mobiliteit en Ruimtelijke Planning.

Dit artikel is gebaseerd op het GAUFRE-onderzoek “Naar een ruimtelijk structuurplan voor een duurzaam beheer van de zee”. Dit onderzoek werd gecoördineerd aan het Maritiem Instituut van de Universiteit Gent onder leiding van Prof. Dr F. Maes¹, in opdracht van de dienst wetenschapsbeleid. Het GAUFRE-onderzoek probeert alle bestaande informatie over de Noordzee te verzamelen als basis voor een ruimtelijke analyse. Aan de hand van deze gegevens werden ruimtelijke ontwikkelingsscenario's voor de toekomst van Het BNZ geschetst. De opgenomen figuren vormen onderdeel van het onderzoek.

¹ Leden van het GAUFRE-onderzoeksteam zijn: F. Maes, A. Cliquet, J. Schrijvers, F. Douvere, V. Van Lancker, E. Verfaillie, S. Degraer, S. Deros, B. De Wachter, A. Volckaert, A. Vanhulle en P. Vanden Abeele

DE ZEE KOMT OP!

Kustgebieden, zoals grote delen van de Lage Landen, behoren tot de meest intensief gebruikte, bebouwde en gecultiveerde gebieden ter wereld. Hoewel deze gebieden slechts 15% uitmaken van het totale landoppervlak, leeft er toch ongeveer 60% van de wereldbevolking en bevindt er zich ongeveer 2/3 van de belangrijkste economische, sociale en culturele centra ter wereld.² Kustgebieden zijn immers in de eerste plaats zeer vruchtbare gronden en daarom ideaal voor de landbouw. Het zijn veelal vlakke gebieden waardoor ze vlot bebouwd en verbouwd kunnen worden. Door de relatie met de zee, al dan niet via brede en vlakke rivieren, zijn het ook zeer gunstige locaties om aan handel te doen en in gebieden met een gunstig klimaat zijn het ware toeristisch-recreatieve trekpleisters.

Hoewel de zee duidelijk een doorslaggevende rol speelt in de organisatie en ontwikkeling van elk kust- en deltagebied, plannen we echter al jaren met onze rug naar de zee. De Belgische Atlantic Wall en de Nederlandse Deltawerken zijn daar goede voorbeelden van. Belangrijke economische, sociale en ecologische veranderingen verleggen nu geleidelijk aan onze blik richting zee. Het veelvuldige gebruik en de toekomstige ambities op zee vragen om een plan voor het Belgische deel van de Noordzee (het BNZ).

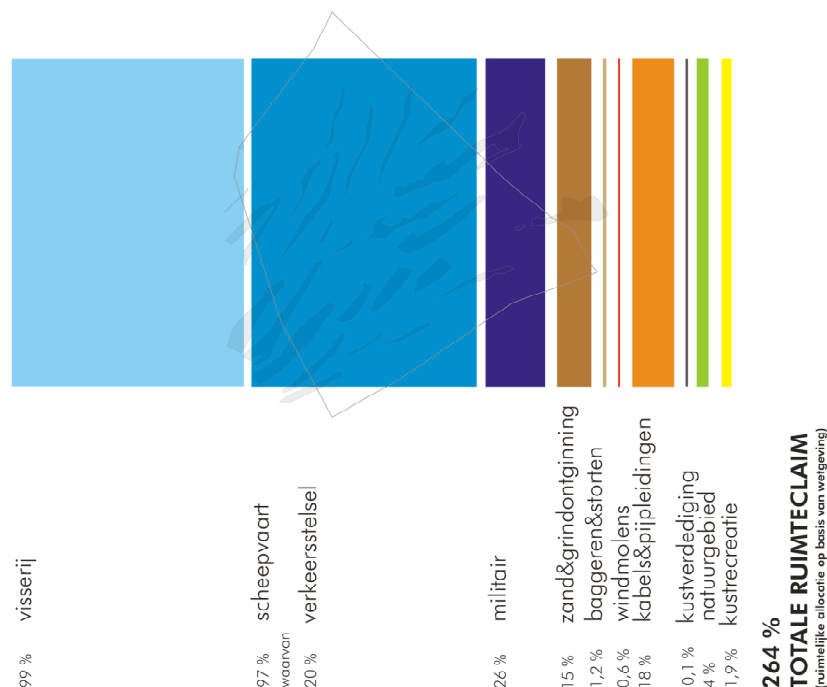

FIGUUR 1: situering van het Belgische deel van de Noordzee, het BNZ

² Bron: Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

Een zee van ruimte?

De Noordzee lijkt een tot aan de horizon uitgestrekt leeg oppervlak. Het Belgische deel van de Noordzee, kortweg BNZ, is 3462 km² groot. Dat is ongeveer 1/9 van het oppervlak van België, de grootte van een provincie dus. Als je op het strand staat lijkt het alsof het BNZ onmetelijk is en nog volop ruimte biedt voor nieuwe gebruikers en functies. Maar de ruimte wordt langzamerhand schaars op de Noordzee. Uit de huidige ruimtevraag op zee kunnen we afleiden dat het BNZ al intensief bevestigd, bevaren, gebaggerd, afgegraven, ... wordt. De huidige ruimtevraag op zee is heel groot, groter dan doorgaans gedacht wordt. Als alle ruimteclaims op zee worden opgeteld gaat het om meer dan 2,6 keer de beschikbare ruimte. En in de toekomst zal de ruimtevraag enkel maar toenemen.

FIGUUR 2: De Ruimtebalans van het BNZ, voor elke kubieke meter meerdere 'claims'

Ruimte, zelfs op de onmetelijk lijkende Noordzee, is echter beperkt en elk ruimtegebruik beperkt de mogelijkheden van een ander. De ruimtedruk in de Noordzee neemt duidelijk toe en daarom geldt ook voor het BNZ dat er onvoldoende ruimte is om op elke mogelijke ruimteclaim in te gaan. Ordening en structurering is ook op zee aangewezen. Maar plannen op zee vraagt om een geheel andere houding dan plannen op land. Er is daarom nood aan een nieuwe vorm van plannen, namelijk vanuit de eigenheden van de zee. We moeten durven kiezen voor een zee-georiënteerde planning, een specifieke aanpak op maat van de zee zelf. Ten aanzien van de vele ruimteclaims kan niet zomaar gesteld worden dat het BNZ een verlengstuk van het land is. Het heeft een eigen structuur en een

eigen dynamiek. De omstandigheden zijn er anders dan op land. Het beleid om die ruimtedruk te sturen moet daarom ook anders zijn en gebaseerd op de specifieke karakteristieken van de zee zelf. Een goed inzicht in haar planningseigenschappen is daarom onontbeerlijk.

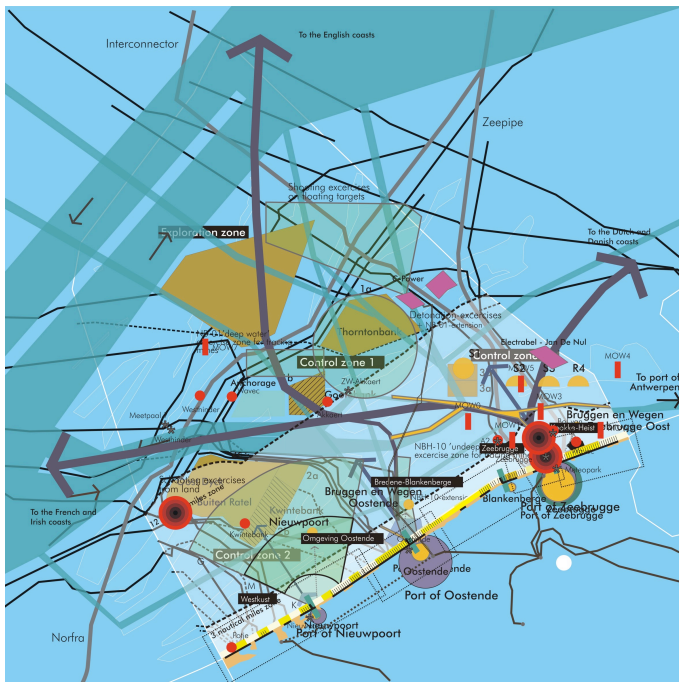
EIGENSCHAP 1: **de vrije zee.**

De Romeinen beschouwden de Middellandse Zee als de hunne. Omgeven door enkel Romeinse provincies was de Mare Nostrum het centrum van hun wereldrijk. Later beschouwden ook de Spanjaarden en de Portugezen bepaalde zeeën als toegeëigend territorium. In een poging het handelsmonopolie van de Portugezen naar Oost-Indië te doorbreken introduceerde de Nederlander Hugo de Groot in 1609 de Mare Liberum-doctrine. Hij beschouwde de zee als vrij voor alle pioniers en ontdekkingsreizigers. Ze behoorde toe aan niemand. De zeeën werden gemeenschappelijk en vrij, maar tegelijk werd de doctrine ook een vrijgeleide voor ongecontroleerde exploitatie en uitbuiting van de zee. Alles kon. De zee is daardoor volledig anders dan het land. Er geldt geen eigendomsrecht en dus kan geen enkele gebruiker er werkelijk een claim op leggen. Op land vormt grondbezit juist het uitgangspunt voor elke vorm van plannen. Planning wordt daar net gezien als methodiek om verschillende gebruikers met eigendomsrecht in elkaars buurt ontwikkelingsmogelijkheden te geven. Maar doordat er geen eigendomsrecht geldt op zee, kon men onmogelijk iets bestemmen of plannen. Geleidelijk aan heeft men, door de toegenomen ruimtevrage toch delen van de zee in bezit genomen. Verschillende verdagen vergrootten het land richting zee, en gaven kuststaten bevoegdheden op zee. Maar de zee behoort nog steeds toe aan niemand en door de diepgewortelde principe van de 'vrije zee' dus nog steeds aan iedereen.

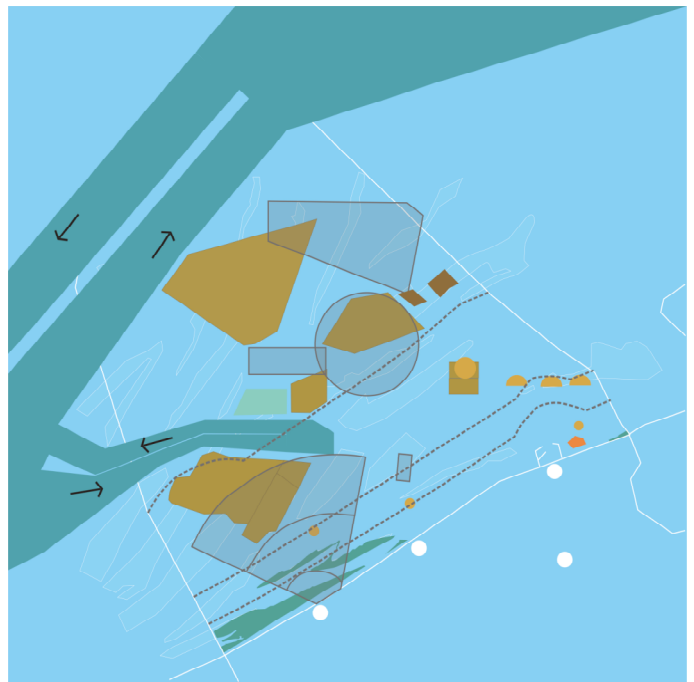
EIGENSCHAP 2: **de geregelde zee.**

Uit de huidige ruimtelijke conflicten blijkt dat de Noordzee de dag van vandaag slechts met een incidentenbeleid behandeld wordt. Soms is er aandacht voor de natuurwaarden en bakent men mariene beschermde milieu's af maar vergeet men de nodige beschermingsmaatregelen vast te leggen of af te dwingen. Dan weer plant men hier en daar wat windmolenparken of geeft men concessies uit om zand te winnen. De bestaande ad hoc plannen dienen daarbij louter als onderlegger voor een verbodsbeleid dat uitspraak doet over wat kan en wat niet. Ze werken niet structurerend of verbeeldend maar beperken zich tot het regelen van het bestaande gebruik aan de hand van sectorale regels en zoneringen (zoals de visbeperkingen voor de visserij, of voor het militaire

gebruik), concessies (voor de zand & grindontginning of voor baggerwerken) en juridische procedures (zoals bij het aanleggen van kabels, of het oprichten van windmolenparken). De zee werd daardoor langzaam aan de ruimte waar men plaats vond voor activiteiten waar men op land geen weg mee wist. Het werd een dumplocatie voor oud oorlogstuig of voor gevaarlijk afval, een 'wasteland' vol kabels en pijpleidingen. Maar het is te gemakkelijk om de zee te zien als een grote open ruimte die voor van alles kan dienen waar we op land geen raad en ruimte mee weten. De zee leent zich niet voor NIMBY-projecten. Planning op zee vraagt om een specifiek zee-georiënteerd planningsdiscours dat haar beschermt tegen lichaamsvreemde ingrepen. Daarom moet steeds, volgens het voorzorgsprincipe³, nagegaan worden of de activiteit niet redelijkerwijs op land of op een andere wijze gerealiseerd kan worden. Het drukt daarmee uit dat veiligheid en duurzaamheid de belangrijkste uitgangspunten zijn bij elke toekomstige ontwikkeling van de Noordzee.

FIGUUR 3: Mare Liberum, Het BNZ en haar 10 gebruikers: scheepvaart, visserij, zand-&grindontginning, baggeren&storten, recreatie, militaire oefeningen, windmolens, kabels&pijpleidingen, zachte&harde kustverdediging en bakens&radars.

FIGUUR 4: De Planningscontext, alles wat momenteel wettelijk vastligt in het BNZ.

³ Dit voorzorgsprincipe is gebaseerd op het OSPAR-verdrag

EIGENSCHAP 3: **de onbekende zee.**

Duurzaamheid veronderstelt dat we zorgvuldig omspringen met de Noordzee, en daarom is een goed begrip van de Noordzee noodzakelijk. Maar in tegenstelling tot het land weten we nog te weinig over de zee en de processen die er zich in af spelen. En dat terwijl het BNZ waarschijnlijk één van de meest bemonsterde delen ter wereld is. Door het gebruik van onderzoeksbotten, patrouillevliegtuigen, satellieten, computers en akoestische technieken hebben we een beter inzicht gekregen in de zee. Maar ondanks de vele gegevens blijft de kennis, zowel in ruimte als naar de achterliggende processen, beperkt. Daardoor kunnen we de impact van ruimtelijke ingrepen in het mariene milieu, zoals het plaatsen van windmolens, nog steeds niet goed inschatten. We moeten meer weten om echt gefundeerd allerlei beslissingen in de planning van de zee te kunnen nemen, en als we beslissingen nemen moeten we, door het onzekere karakter van elke ingreep, nog lange tijd de impact ervan monitoren.

EIGENSCHAP 4: **de eindeloze zee.**

Plannen leidt snel tot het afbakenen en bestemmen van bepaalde zones en gebieden. Maar deze logica, zoals ze werd toegepast voor het verdelen in 'landen' van de Noordzee zoals het Belgische, Nederlandse, Franse, ... deel van de Noordzee, is niet aangepast aan de mariene wereld zelf. Het zeer dynamische systeem dat de Noordzee uiteindelijk is, laat zich niet in territoria afbakenen. Water en de organismes die erin leven storen zich niet aan deze grenzen. Vervuiling en afval trouwens ook niet. De zee leent zich niet voor een sectorale benadering en een gezonde inrichting. Een duurzame Noordzee noopt tot integratie van de verschillende beleidsactoren voor het beheer van activiteiten op zee maar ook voor die in de kuststrook. Een dergelijk integraal kustzonebeleid vereist een bovennationale aanpak waarbij de specifieke problemen van het BNZ geplaatst worden in de totale Noordzeeproblematiek. De zee kent geen fysische grenzen, enkel politieke en mentale, en het zijn net deze die een goed beleid in de weg staan.

EIGENSCHAP 5: **de woeste zee.**

De zee is een uiterst mobiel en veranderlijk fysisch systeem dat in de loop van één enkele dag meermaals van richting verandert. Zo is de zee onderhevig aan eb en vloed, stromingen, stormen, seizoenswisselingen, enzovoort. Ze varieert van open zee tot brakke en zilte deltawaters. De zee is bovendien een van de laatste echt ruige gebieden ter wereld. Ze is onvoorspelbaar en daardoor moeilijk organiseerbaar. Haar complexiteit verhoogt nog doordat ze opgebouwd is uit verschillende lagen – bodem, waterkolom en

luchtruim – die elk specifieke gebruiken mogelijk maken die door de driedimensionale structuur gelijktijdig mogelijk zijn. Deze drie lagen zijn bovendien sterk met elkaar verweven. Plannen op zee vraagt daarom om een aanpak die rekening houdt met de dynamiek en het zeer veranderlijke karakter van de zee. Ze heeft nood aan ruimte om ongeremd haar gang te gaan.

EIGENSCHAP 6: **de betwiste zee.**

Hoewel de zee oneindig uitgestrekt lijkt is de territoriumdrift op zee zeer groot. Omdat je ze niet zomaar kan gaan afbakenen en omdat de zee als vrij en van iedereen beschouwd wordt, komt het vaak tot conflicten tussen de verschillende partijen die haar claimen. Het lijkt alsof ze allemaal willen vasthouden aan verworven rechten, aan eigen bevoegdheden en belangen. De mislukte hervormingen in het Europese visserijbeleid kunnen gelden als voorbeeld van dit denken in functie van het instandhouden van bestaande rechten en structuren, in plaats van op een creatieve manier de mogelijkheden van de zee af te tasten. De ontwikkelingen van een ander worden beschouwd als een bedreiging voor de eigen ontwikkeling. Belangen leggen veel vast en vernauwen daarmee de blik tot enkel de korte termijn, tot een sectorale benadering en een sterk monofunctioneel gebruik van de zee. De noodzaak tot een echt integrale benadering wordt door de gebruikers van de zee nauwelijks aangevoeld. Zo lang ze hun eigen activiteiten kunnen blijven handhaven is het wachten tot de echte uitdagingen zich aandienen, of op een uitdagende visie.

Meer ruimte voor zee.

Er staan de zee, de kust en de delta's binnenkort al ingrijpende veranderingen te wachten. Op de korte termijn door de welvaartsgroei, de mobiliteitstoename en de ruimtenood op land. Op de lange termijn door de opkomst van mobiele netwerkstructuren en de daaraan verbonden globalisering van de economie. Maar ook de individualisering van de cultuur en de daarmee verbonden veranderende patronen van vrijetijdsbesteding die veel meer gericht zijn op belevenissen en ervaringen zullen hun impact hebben. En tenslotte zelf de uitdagingen van de klimaatwijzigingen en de gevolgen ervan zoals de zeespiegelstijging en verdwijnen van allerlei ecosystemen. Al deze uitdagingen zullen leiden tot een verhoogde belangstelling voor de Noordzee. Het is daarom tijd dat een maritiem perspectief geopend word voor de ontwikkeling van de Noordzee, haar kusten en delta's. Een ontwikkeling die rekening houdt met een zestal uitdagingen, die op een specifieke manier antwoord kunnen bieden op de nieuwe noden ten aanzien van de zee.

UITDAGING 1: *met de stroom mee.*

Harde en zachte vormen van kustverdediging, gaande van een dijk en golfbreker tot het opspuiten – suppleteren – van zand op het strand en het versterken van de duinen, zorgen voor een bescherming van het land tegen de zee. Met een aanvaardbaar risico van een ramp eens in een paar duizend jaar wordt het land afgeschermd van de zee. De Belgische zeedijk en de Nederlandse deltawerken zijn goede voorbeelden van de landgeoriënteerde inrichting van de kustverdediging. Ze weerspiegelen een planningsdiscours dat de planning van kustgebieden al decennia lang domineert, namelijk de bescherming van het land tegen de woeste zee. De kuststrook wordt gezien als eindgrens van het land, en als voorpost in de verdediging ervan. Deze grens wordt vaak als iets hards en onveranderlijks beschouwd; het is een strakke lijn die zee en land van elkaar scheidt.

Tengevolge van de klimaatwijzigingen zal de zeespiegel de komende eeuw gaan stijgen. Voor België zijn er prognoses van een stijging tot 1 meter tegen 2100.⁴ Deze zeespiegelstijging lijkt beperkt maar ook het klimaat kan tengevolge van wijzigingen in de Noord-Atlantische golfstroom mee veranderen. Daardoor is er sprake van toename van overstromingen, kusterosie, verzilting van de kustgebieden, ... Dit alles zal een grote impact hebben op het gebruik van de Noordzee en in het specifiek in de dichtbebouwde kustgebieden van de Lage Landen. Waarschijnlijk zal de overheid zonder gewijzigd planningsdiscours terugvallen op maatregelen zoals het verhogen van de dijken en het versterken van de stranden. De omvang van de gevolgen van een zeespiegelstijging lijkt echter zo groot dat het huidige planningsdiscours niet langer alleen een antwoord kan bieden op de uitdagingen waar men in de kustgebieden voor staat.

Er moet in een zee-georiënteerde aanpak niet langer gedacht worden in termen van dijkverhoging maar van de verbreding van de waterkerende zones. De dijken afbouwen en terug meer ruimte aan het water geven is een principe dat op land al voor de rivieren toegepast wordt bijvoorbeeld door de oorspronkelijke natuurlijke loop van de rivieren, met hun zomer- en winterbeddingen, te herstellen. Misschien moet er vanuit de dynamiek van de zee zelf naar oplossingen gezocht worden voor de dreigende zeespiegelstijging.

Oplossingen die niet langer het land beschermen door een harde indijking maar door de grens tussen beide werelden te zien als een gebied waar zeewater en land – onder de vorm van duinen, kreken, slikken, schorren, polders,... – met elkaar interageren en waar ruimte gemaakt wordt voor dynamiek en verandering. Bijvoorbeeld door het gebruik van wisselpolders of intergetijden- gebieden. Dit zijn delen land die terug onder de getijdenwerking van de zee komen te liggen in tijden van nood en die zo als een natuurlijk

⁴ Bron: rapport van UCL over gevolgen van klimaatwijziging voor België

expansievat voor de zee kunnen fungeren. Maar ook de natuurlijke bescherming van de zee tengevolge van zandtransporten kan aangewend worden om duinen en zandbanken mee de kracht van de zee te helpen breken. Bouwen met de natuurlijke dynamiek van de zee⁵ in plaats van er tegen.

UITDAGING 2: ***herbeleef de kust.***

Het dominante beeld van de Belgische kust is dat van de Atlantic Wall, een strakke lijn van hooguit een paar kilometer breed en 67 kilometer lang die zee en polders hard scheidt. De combinatie van strand, dijk en bebouwingsfronten maken van haar een bandstad met hier en daar verloren stukken duin die aan een veel ouder landschap herinneren. Met de 'koninklijke' kustbaan en de kusttram als dragers, werd de kust langzaam aan getransformeerd tot een totale toeristische exploitatie, gedreven door speculatie en de waarde van 'het zicht op zee'. De Kust vormt de ontlading voor het Belgische landgedeelte, als ruimte om te ontspannen, als vakantieoord, als plek om uit te waaien. Op een warme dag blijven de mensen verlangen naar de zee. De wegen richting kust staan vol tot halverwege Brussel. Maar de zee is verder af dan verwacht, niet zozeer in de kilometers die nog af te leggen zijn, of de tijd nog onderweg, maar in de mentaliteit van de mensen. De zee blijft het appartement aan de dijk met die smalle strook strand ervoor. Recreatieve ervaringen aan de kust lijken de zee zelf te vergeten, ze dient enkel als zicht of hoogstens om pootje te baden of een duik te nemen.

Huidige maatschappelijke veranderingen vragen geleidelijk aan om geheel andere toeristisch-recreatieve ervaringen. Tengevolge van een steeds verdergaande individualisering, verdwijnt het massatoerisme, en ontstaat er een steeds grotere vraag naar geïndividualiseerde ontspanningsmogelijkheden en bijzondere belevenissen. De Belgische kust, met haar strak bebouwingsfront van tienduizenden naast en op elkaar gestapelde identieke zichten, haar dijk met overal dezelfde ijskreef en wafels en strand waar iedereen keurig naast elkaar gaat liggen, voldoet niet langer aan de wensen van de steeds kritisch wordende recreant. Haar belevingswaarde wordt langzaam aan als te beperkend ervaren. Vanuit de beleveniseconomie is de herontdekking van de kust en vooral de zee meer dan aangewezen. Door bijvoorbeeld creatief te suppleteren kan een gevarieerder, contrastrijker en meer dynamisch landschap ontstaan. Dit zorgt niet alleen voor een veiligere kust maar ook voor een fantastisch recreatief milieu. Het biedt ruimte voor wenselijke planologische ontwikkelingen en voor nieuwe ervaringen en belevenissen.

⁵ Waterman, R.E. (1991) Naar een integraal kustbeleid via bouwen met de natuur. Waterman, Delft.

Maar naast het 'hervormen' van de kust zelf liggen er waarschijnlijk ook kansen dieper in zee of net in het vlakke polderlandschap.

UITDAGING 3: ***opnieuw Mare Nostrum?***

In plaats van grens of barrière tussen verschillende landen kan de zee misschien fungeren als band. De thalassacentrische these van Braudel⁶ ziet een uitgelezen kans voor de Noordzee als, ogenschijnlijk leeg, centrum voor een heuse Noordzeeregio. Ook het Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief herkent de Noordzeeregio. De zee kan dienen als grootste gemene deler van de culturele eigenheid voor een gebied dat haar rijke ontwikkeling net dankt aan haar geografische ligging aan de drukst gebruikte zee ter wereld. Men spreekt al jaren van een Middellandse Zee-cultuur, als bakermat van de terrasjescultus, de siësta, de promenade en de beruchte Costa. Misschien kan de Noordzee ook fungeren als een dergelijk cultureel vormgevend element. In een maatschappij die steeds verder lijkt uiteen te vallen in niches, subculturen en gesloten groepen biedt ze misschien ruimte voor gemeenschappelijke culturele uitdrukkingen. Op die manier kunnen we de Noordzee misschien gaan zien als één groot publiek domein.

UITDAGING 4: ***knooppunt Noordzee.***

Al vanaf de veertiende eeuw was de Noordzee het centrum van een uitgestrekt handelsnetwerk waarin bijna 200 Hanzesteden verbonden waren. Door het gemak van het transport over zee waren de contacten tussen deze kuststeden veel intensiever dan die verder in het hinterland. Daardoor ontstond geleidelijk aan een stedelijk netwerk tussen verschillende havensteden wat nu het meest verstedelijkte deel van Europa geworden is. Dit economisch zwaartepunt van formaat strekt zich uit van Le Havre over onder andere Londen, Antwerpen en Rotterdam tot Hamburg. De Noordzee is daardoor een regio die gekenmerkt wordt door relaties, routes en bewegingen. De zee is geen barrière maar juist een verbinding tussen de verschillende stedelijke centra. De Noordzee is nu al de drukst bevaren zee ter wereld, maar kan in de context van de steeds verder globaliserende wereld en het eengemaakte Europa, nog sterker als logistieke knoop een centrumfunctie opnemen. Met de komst van een hele reeks Oost-Europese, Baltische en Middellandse Zee-staten worden verbindingen zowel over land als over zee nog belangrijker. De Noordzee als wereldwijde mobiliteitsknoop heeft nood aan een duidelijke structuur voor de afwikkeling van de gigantische stroom mensen, goederen, diensten en

⁶ F. Braudel (1975), *the Mediterranean and the mediterranean world in the age of Philips* 2. London

geld die er dagelijks overheen bewegen. Land en Zee kunnen hierbij niet los gezien worden van elkaar. Nieuwe vormen van mobiliteit op zee kunnen de congestie en verkeersoverlast op land mee helpen oplossen en omgekeerd heeft het transport op, rond en boven de zee nood aan goede verbindingen met het achterland, zeker nu het centrum van Europa zich langzaam aan oostwaarts verplaatst. Een mariene cultuur als deze van de Noordzee leeft van open grenzen, van onderlinge handelsbetrekkingen en nieuwe relaties, en moet net in dat licht kansen krijgen en bieden.

UITDAGING 5: ***duurzame rijkdommen.***

Het BNZ is een zeer rijk gebied, dat specifieke grondstoffen en condities biedt die nergens op land aan te treffen zijn. Kustzeeën als de Noordzee zijn bijzonder productieve zeeën. Deze kustzeeën leveren 90% van de visvangst en 25% van de biologische producten ter wereld. Daarbij komt nog eens dat de vraag naar vis als voedingsbron steeds toeneemt. Een groot deel van de belangrijkste visgronden wordt daarom stelselmatig overbevist. Dit doet vragen rijzen over de duurzame ontginning van deze natuurlijke rijkdommen. Maar terwijl bepaalde van de natuurlijk rijkdommen overgeëxploiteerd worden, worden andere slechts voor een minimum benut. De Noordzee heeft veel rijkdommen die vergeten worden of waar bijkomende toepassingen voor te bedenken zijn. Zo zijn er op basis van het rijke biologische leven in de Noordzee talloze toepassingsmogelijkheden op het gebied van de farmacie, de biotechnologie en in de chemische industrie. Maar ook op het vlak van energie worden de grote krachten van de Noordzee vergeten en beperkt men zich hoofdzakelijk tot de ontginning van aardgas en aardolie. De elektriciteitsbehoefte zal in de toekomst met bijna 60% stijgen en dat terwijl de klassieke brandstoffen uitgeput raken en kernenergie afgebouwd wordt. Zowel op het gebied van getijdenkracht, zeestromingen als windenergie liggen daarom op zee nog een wereld aan mogelijkheden open die antwoord bieden op een veel duurzamere manier van energieproductie.

UITDAGING 6: ***meer aandacht voor mariene natuurwaarden.***

De Noordzee is één van de weinige gave landschappen die in België aan te treffen zijn, met groot ecologisch belang. Het gaat om een zeer diverse natuurlijke rijkdom van de ecologische netwerken van benthos, vissen, zeezoogdieren tot vogels, maar ook over het gehele ecosysteem waarbij natuurwaarden in relatie gebracht worden met het reliëf, de stromingen, de wind, enzovoort. Voorbeelden zijn de zandbankstructuren, de duinen, de getijdengebieden en de specifieke habitats op harde fundamenteën. Ook de vrije horizon, als uniek landschap, is een belangrijke natuurlijke waarde van de Noordzee. Zo belangrijk

zelf dat de mogelijke verstoring ervan aangegrepen wordt om de bouw van windmolenparken tegen te houden.

Maar de kwaliteit van het mariene milieu staat onder druk. De Noordzee is door haar intensief gebruik en door de nabijheid van grote industriële regio's die via de grote rivieren in de Noordzee afwateren een van de meest vervuilde zeeën ter wereld. De verschillende vervuilingen, zowel die in het verleden als die die nog steeds doorgaan, vormen een voortdurende bedreiging van het kwetsbare ecosysteem van de Noordzee. De Noordzee heeft nood aan bescherming van haar ecologische en fysische systemen. Dit niet alleen omwille van haar grote natuurwaarde maar ook omwille van het belang dat de Noordzee heeft als productie- en voorraadruiimte. Maar de bescherming dient gekaderd te zijn in een grotere visie. Een visie die aandacht heeft voor de woestheid van haar natuur en de uitgestrektheid van haar horizon.

De zee komt op.

Er is niet alleen nood om op een meer creatieve manier na te gaan denken over de zee, en haar te gaan plannen met aandacht voor de lange termijn, er is vooral nood aan een Zee-georiënteerde planning, een denken dat vertrekt vanuit de eigen karakteristieken van de zee, die planning geheel anders maken dan op land. Een duurzame planning, die de zee ziet als kans in plaats van bedreiging, die ruimte geeft aan de zee in plaats van haar te willen verkavelen, die aandacht heeft voor haar dynamieken in plaats van haar te willen begrenzen en in te dammen. Een organisatie die op creatieve en meervoudige wijze haar ruimte probeert te gebruiken en niet langer sectoraal denkt en vasthoudt aan bestaande belangen.

Er is nood aan meer zee, laat haar dus maar opkomen.

Bibliografie

De Graaf J., (2002), De Noordzee op de kaart, S&RO, nr 4, 2002, pg. 46-52

Luiten E., (2004), Zee in zicht, Zilte waarden duurzaam benut. Den Haag, STT/Beweton.

Maes F., Vanden Abeele P., Vanhulle A., ea (2005), naar een ruimtelijk structuurplan voor een duurzaam beheer van de zee, onderzoeksrapport in opdracht van het Federaal wetenschapsbeleid, Brussel.

Maes F., Vanden Abeele P., Vanhulle A., (2005), Mare Meum, bijdrage tentoonstelling International Architectuur Biënnale Rotterdam, Rotterdam.

Maes F., Cliquet A., Seys J., Meire P., Offringa H., (2000) Limited atlas of the Belgian Part of the North Sea, Brussel.

MVRDV (2000), Costa iberica, Upbeat to the leisure city. Barcelona, Actar.

Ruimtelijk Planbureau (2003), Naar zee! Ontwerpen aan de kust. Nai Uitgevers, Rotterdam.

Waterman R.E., (1991), Naar een integraal kustbeleid via bouwen met de natuur. Waterman, Delft